

KERKELUK LEVEN

Pluriformiteit der kerk en epigonisme (nieuwe reeks). XV.

De pluriformiteitsleer zal dus bij Dr Kuyper niet in te lijven zijn in het geheel van de gedachten, die in zijn leer-inhoud essentieel zijn. Telkens ziet men hem dan ook grijpen naar een argumentatie, die eigenlijk beneden de grootte van zijn geestelijke statuus ligt. Voorbeelden gaven we reeds; thans noemen we nog een ander, dat een bepaald punt naar voren brengt.

Wanneer Dr Kuyper, na verklaard te hebben, dat er geen „absoluut ware kerk“ bestaat (het is maar de vraag, wat daaronder verstaan wordt) betoogen wil, dat onze menselijke beperktheid en het anders zijn van den eenen mensch dan de andere, ook een woord mee spreekt, „zoodra het aankomt op het onderwerpelijke zich toeëigenen en in zich opnemen en uit eigen overtuiging bejijden van de waarheid Gods, — dan illustreert Dr Kuyper deze zijne gedachte — welker betekenis in zijn pluriformiteits-ontwerp ons reeds bleek — door een verwijzing naar Israël. „Israël was er niet op aangelegd, om de waarheid Gods dialectisch te kennen, en daarom heeft Israël ook nooit een belijdenis of catechismus gehad“ (Heraut 21 Oct. 1900, vgl. Apologetica I, 597). Deze bewering wil een concrete toepassing zijn van de door Dr Kuyper uitgesproken algemeene gedachte, volgens welke de onderscheiden aanleg van den geest van zelf meebrengt een andere verhouding tot de waarheid, en dus ook een andere kerkelijke organisatie.

Hoe weinig echter deze bewering omtrent Israël ernstig doordacht is, blijkt niet alleen uit de ongelooflijk scherpe dialectiek, waaraan juist het rabbinendom zich te buiten gegaan is, maar ook uit de joodsche filosofie, — om nu maar te zwijgen van den jarenlangen strijd over den z.g. voor proselieten bestemde catechismus, al of niet van joodschen oorsprong, welke bekend is onder den titel: de beide wegen.

Een vrij onbetekenende kwestie, voorzeker; maar ze is toch ernstiger, dan zich eerst liet aanzien. Immers in heel de pluriformiteitsleer gaat het onder meer over de brandende vraag, of niet de werking (efficacia) van het Woord zóó krachtig is, dat juist daardoor de verscheidenheden, die er in den aanleg der menschen zijn verhinderd worden, ooit oorzaak te worden van het ontstaan der pluraliteit van sectarische, geïsoleerde groepen en kringen, waarin de zóó-aangelegden zich van de zús-aangelegden isoleeren, en afscheiden, om „zich zelf“ in hun specialen aanleg te „weiden“. Volgens Dr Kuyper staat het zoo, dat het Nederlandersamenhangt met psychologische eigenaardigheden. Krachtens die eigenaardigheden, zegt hij verder, zal een Nederlander „noodzakelijkerwijs een anderen blik hebben op allerlei religieuze vragen, dan bijvoorbeeld een Spanjaard of een Mexicaan“.

Men voelt: die opmerking ligt weer in dezelfde lijn. Maar stranden dergelijke theorieën niet op de feiten? Met name dan, voorzover de wetenschappelijke formuleering van belijdenissen, of van bepaalde elementen daarin betreft? Let eens op de ontzaglijke litteratuur, die zich opgehoopt heeft rondom den grooten meester-denker van Rome: Thomas van Aquinas. De Thomas-commentatoren komen van alle kanten bij elkaar: de scholastiek heeft onder hen vroegere en latere leerlingen, en zelfs na dien tijd komen er nog ettelijke anderen, om ook hun commentaar op Thomas te leveren. Maar hoe weinig merkt ge nu in dit van alle kanten saamgekomen „internationale“ gezelschap van die door Dr Kuyper beweerde noodzakelijkheid, dat ieder een anderen blik heeft op religieuze vragen? Integendeel, de middeleeuwen, de scholastiek, heel de Roomsche Kerk is er, ten bewijze, dat een bewust naar eenheid strevend kerkelijk leven en een doelbewust wetenschappelijk onderzoek den zegen, en de kracht van kerkelijk geactiveerde wetenschap o.m. hierin aan den dag kan doen treden, dat door niemand geloofende verschillen en onderscheiden in den aanleg van het ééne volk tegenover het andere toch wel degelijk saam te brengen zijn in de hooge eenheid van kerkelijk geïnstigeerd wetenschappelijk leven. De Roomsche Kerk, of, laten wij liever zeggen: de kerk-van-vóór-de-Reformatie, onze kerk dus, de kerk van onze vaderen vóór Luther en Calvijn, heeft een eenheid getoond, ook in wetenschappelijke methode, die af en toe verbluffen kan. Wat aan de ongeloofvige filosofie van later niet mogelijk is geweest, dat is in de geloovende theologie, zelfs uit den tijd van groote inzinking, toch wel doenlijk gebleken, n.l. het openbaren van een hooge eenheid welke den onderscheiden aanleg verinderde, in de pluraliteit van stelsels en van groepen, te loort te gaan, om door een telkens weerkeurend schisma, de kerk in een pluraliteit van secten uiteen te doen vallen. De Thomas-commentatoren van Spanje b.v. zijn als Spanjaarden

inderdaad lieden van een ander slag dan die van Engeland b.v. Maar zij zijn toch maar in staat gebleken, elkaar te verstaan, elkaar te lezen en zich aan elkaar te conformeren. Grieksche filosofie met haar objectivisme is anders dan b.v. de Duitsche, met haar subjectivisme en idealisme. Duitsche filosofie is weer anders dan Fransche. Tot in de diepte der probleemstelling toe, neen, juist in de kern der probleemstelling, kan men die verschillen nagaan, voor wat de niet-gelovende filosofie aangaat. Maar het is de theologie gelukt, niet uit eigen aandrift zoozeer als wel krachtens de kerkelijke eenheid, die vóór de Reformatie in het Westen zoolang bestaan heeft, en die de Reformatie allerminst heeft willen breken, de natuurlijke onderscheidingen in volksaard en karakter toch te doen samenwerken voor één en dezelfde verbreiding van het katholieke geloof.

En dit is dan ook de zaak, waaraan wij hier zoeven dachten. Naar onze meening heeft God juist aan Zijn kerk, die wij steeds zien als de nieuwe mensheid, de taak gegeven, om tengevolge van Zijn genade, die immers de natuur niet te niet doet, maar herstelt, de onderscheiden, die er in de mensheid zijn, te verhinderen, oorzaak te worden van verdeeldheid. Waar Christus niet is, en waar de genade niet heerscht, DAAR worden natuurlijke onderscheidingen uit haar verband gerukt, en DAAR worden ze de aanvang van schismata. De secten — dit woord nu niet in strikt kerkelijk-theologische zin genomen, — de secten leven buiten Christus met elkaar in oorlog. De rassen eveneens. De klassen dito. De volken ook. Maar waar Christus komt, daar worden secten, rassen, klassen, volken, verzoend.

En daarom juist is het vraagstuk, dat wij daareven aanroerden, zoo ernstig, wijl hiermee feitelijk beslist wordt over de diepste problemen van de kerk. Wie toch de onderscheiden, die er zijn tusschen volk en volk, gelijk Dr Kuyper het doet, aanvaardt als legitieme oorzaak van het uiteengaan der instituten, en dus van de pluraliteit der instituten, handelt feitelijk zeer willekeurig. Waarom zal in de kerk zich wel de onderscheidenheid van den „volksaard“ tot inzet durven en mogen maken van de pluraliteit van de kerkelijke instituten, en waarom zou dit dan niet geoorloofd zijn aan andere verschillen en onderscheidingen, die er ook in het bontgeschakeerde menschenleven zijn? Dr Kuyper, die geniale wederopheffer van de leus der „sovereiniteit in eigen kring“ moest eigenlijk van onzen kant zulk een vraag niet behoeven aan te te hooren. En een hoogleeraar aan de universiteit, welke juist met een beroep op deze „sovereiniteit“ van elken „levenskring“ voor zich, telkens haar vrijheid heeft willen vindiceeren, moest toch wat bedachtzamer spreken over de pluriformiteitsleer dan in dit geval Prof. Hepp het doet. Want indien de verschillende levenskringen souverain zijn in zichzelf, en de eene kring niet de andere overwoekeren mag, dan ligt de consequentie voor de hand, dat men één van beide kanten uitmoet:

a. Indien de onderscheiden volksaard de pluraliteit van kerk-instituten wettigt, dan is het hek van den dam; want dan mogen óók andere onderscheidingen in de levenskringen met precies hetzelfde „recht“ verlangen, oorzaak van pluraliteit van kerk-instituten te zijn. Waarom zou men wel een Duitsche kerk tegenover een Nederlandsche mogen hebben, op grond van het feit, dat de volksaard hier en ginds telkens een andere is, en waarom zou men dan niet een negerkerk verlangen tegenover een kerk van blanken? Een kerk van intellectuelen tegenover een kerk van niet-intellectuelen? Een kerk van zóó, en een kerk van zús hun „geestelijke ligging“ hebbenden? De onderscheiding naar den volksaard is er maar ééne onder zoovele!

b. Of, als men zulk een doorvoering van de onderscheiden in de levenskringen in de kerk niet aandurft, vanwege de al te wonderbaarlijke gevolgen, die men op deze wijze zelf te voorschijn roept, laat men dan eenvoudig vasthouden aan de gedachte, dat de „pluriformiteit“ van het leven niet onttaarden mag in „pluraliteit“ van levenskringen, welke zich van elkander losmaken en tegenover elkaar gaan staan.

Feitelijk komt de zóó verdedigde pluriformiteitsleer er op neer, dat men de kerk niet meer ziet in haar heerlijke breedheid. Met alle respect voor de o.l. wel wat al te groote woorden, die men in het artikel van Prof. Hepp aantreft, als hij b.v. spreekt over bewustzijnsvernaauwing, en wat dies meer zij, bewustzijnsvernaauwing juist bij hen, die de pluriformiteit verwerpen, verklaren wij rustig, dat de pluriformiteitsleer zelf een capitulatie beteekent. Een capitulatie van de „breede“ theorie voor de naar smalle schismatiekerij vanwege de zonde persende praktijk. De pluriformiteitsleer zelf verengt en vernauwt het bewustzijn, omdat zij de kerk officieel in den secte-hoek plaatst, omdat zij niet langer de machtige breede betekenis van de kerk durft — gelooven. Welke betekenis? Deze, dat in haar als in de nieuwe mensheid in beginsel de eenheid hervonden wordt, welke alle van God gegeven onderscheidingen

gen verdragen kan, en ze op elkander zich kan laten aanleggen.

Men moet zich dan ook niet van de wijs laten brengen, wanneer hier en daar Dr Kuyper, in zijn ijver om op zijn „vluchtheuvel“ te komen, min of meer doorslaat in zijn redeneering, of, wanneer Prof. Hepp dat doet. Want er zijn bij Dr Kuyper zelf uitspraken genoeg te vinden, die onze gedachten in een andere richting leiden dan in die van de pluriformiteit der kerk. Wanneer hij b.v. zegt: „Een ieder zal toegeven, dat een chaotische verwarring in God en in Zijn openbaring ook maar te denken, een loochening van Zijn wijsheid zou zijn“ (Band aan het Woord, Apologetica I, 505) dan verklaren wij, hiermee het eens te zijn. En dit woord dunkt ons een argument te zijn tegen de pluriformiteitsleer, gelijk zij in feite is voorgedragen, en haar predikaten vergaf aan concrete kerkelijke instituten. Of ook, wanneer wij bij Dr Kuyper lezen, dat het een groot gevaar is, en dat het een uit verdachten hoek komend streven verzaadt, wanneer sommige theologen, in stede van de roeping der kerk te ontkennen om de geopenbaarde kennis Gods in zich op te nemen, en in het dogma te reflecteeren, veel meer dachten „over eene in het kerkelijk bewustzijn ontkiemende grondgedachte, die, naar het verschil van tijden en toestanden, zich in onderscheiden vormen had uitgesproken“. Bij zulke woorden teekenen wij aan: hier is door Dr Kuyper terecht juist als zonde aangemerkt, wat elders bij hem een deugd heet (Encyclopaedie III 367).

K. S.

Stellingen over de kerk.

De Dijkstra van Hoorn hoopt binnenkort in een reünistenkring te Alkmaar met vele buitengewone leden, onder wie ook twee Hervormde predikanten, enkele stellingen inzake de kerk te verdedigen. Het lijkt ons voor de lezers van belang, dat zij hiervan kennis nemen; en daarom worden zij in ons blad onder „Kerknieuws“ opgenomen. Naar deze rubriek moge ik dan ook verwijzen.

K. S.

Open brief aan Ds G. Hofstede.

De heer J. T. Meesters te Hoogeveen heeft bij de uitgever Knoop & Niemeijer, Groningen, een open brief gepubliceerd, geadresseerd aan Ds G. Hofstede. Omdat Ds Hofstede een bekende figuur is geweest in de A.-R. partij, en over de N.S.B. in dezen brief goede dingen gezegd worden, veroorloof ik mij even, hier er de aandacht op te vestigen.

K. S.

Marburg 1929—Amsterdam 1934.

Te Marburg is in September 1929 een congres gehouden, dat de bedoeling had, te herinneren aan het Marburger godsdienstsprek van 1529, vier eeuwen daarvóór. Op 21 April 1529 hadden de protestanten nog samen kunnen gaan, maar in Marburg, tijdens een religieus gesprek, begin October van datzelfde jaar, was die eenheid gebroken. Tusschen Luther en Zwingli, die elkaar daar voor het eerst en ook voor het laatst ontmoet hebben, bleken de meningsverschillen te ingrijpend. Van daar uit begint de confessioneele splitsing in 't protestantisme. Welnu, 4 eeuwen later, in 1929, wilde men weer eens te Marburg samenkomen, ten einde „zich“ te „beziinnen“ over wezen en eenheid van het protestantisme, gelijk ook over recht en grens der verschillende richtingen en confessioneele groepeeringsen, om na te gaan, in hoeverre men gemeenschappelijk zou kunnen werken voor het protestantisme van heden. Onder de deelnemers trefte men verscheiden hier bekende namen. Brunner was er, Pastor Grob, Prof. Mackintosh, Dr Kolffhaus. Uit Nederland — Prof. Cramer benevens Prof. Haitjema. Uitnoodigingen waren verzonden aan de kerkbesturen der in Deissmann, Die Stockholmer Weltkirchenkonferenz opgesomde kerken van Europa en Noord-Amerika. Ook aan universiteiten en theologische hogescholen.

Bijwoning van DIT congres vroeg van niemand de onderteekening van een bepaalden grondslag, en qualificeerde zijn deelnemers ook met geen enkelen naam. In dit opzicht was bijwoning van dit congres veel gemakkelijker dan die van het andere, dat te Amsterdam samenkam in 1934, en dat wel een bepaalden grondslag „had“ (Drie Formulieren!) en wel een bepaalden naam gaf („gereformeerden“!).

Merkwaardig is nu het volgende.

Prof. Hermelink, die een rede hield, merkte daarin op, dat vele van „onze broeders“ in het reformatische geloof onder den druk van den historischen last, dien de strijd tusschen Luther en Zwingli had op de schouders gelegd, en krachtens hun wil, om trouw te blijven aan hun verleden, gemeend hadden, zich van het congres ver te moeten houden.

Nu oordeel ik over deze weigerachtige broeders niet. Ik zeg alleen maar dit: als velen in het buitenland, waar men toch anders gemakkelijk genoeg over muren heenstapt, weigeren, een congres te bezoeken, dat feitelijk zóó weinig struikelblokken in den weg legt, waarom reageeren dan verscheiden Nederlanders zóó geprikkeld, als hier in Nederland een groep is, die óók „zich verre

K. S.

